

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ
ΓΕΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ Β' ΤΑΞΗΣ 2003

ΕΚΦΩΝΗΣΕΙΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΑΝΤΙΓΟΝΗ
Κείμενο από το πρωτότυπο (στίχοι 672 -691)

- (ΚΡ.)** Ἀναρχίας δὲ μείζον οὐκ ἔστιν κακόν
αὕτη πόλεις ὄλλυσιν, ἢδ' ἀναστάτους
οἴκους τίθησιν, ἦδε συμμάχου δορὸς
τροπὰς καταρρήγνυσι τῶν δ' ὀρθουμένων 675
σώζει τὰ πολλὰ σώμαθ' ἢ πειθαρχία.
Οὕτως ἀμυντέ' ἐστὶ τοῖς κοσμουμένοις,
κοῦτοι γυναικὸς οὐδαμῶς ἤσσητέα·
κρεῖσσον γάρ, εἶπερ δεῖ, πρὸς ἀνδρὸς ἐκπεσεῖν,
κοῦκ ἂν γυναικῶν ἤσσονες καλοίμεθ' ἄν. 680
- ΧΟ.** Ἕμῃν μὲν, εἰ μὴ τῷ χρόνῳ κεκλέμμεθα,
λέγειν φρονούντως ὧν λέγεις δοκεῖς πέρι.
- ΑΙ.** Πάτερ, θεοὶ φύουσιν ἀνθρώποις φρένας,
πάντων ὅσ' ἐστὶ χρημάτων ὑπέρτατον·
Ἐγὼ δ' ὅπως σὺ μὴ λέγεις ὀρθῶς τάδε, 685
οὔτ' ἂν δυναίμην μῆτ' ἐπισταίμην λέγειν·
γένοιτο μεντὰν χιῶν καλῶς ἔχον.
Σοῦ δ' οὖν πέφυκα πάντα προσκοπεῖν ὅσα
λέγει τις ἢ πράσσει τις ἢ ψέγειν ἔχει·
τὸ γὰρ σὸν ὄμμα δεινὸν ἀνδρὶ δημότῃ 690
λόγοις τοιούτοις, οἷς σὺ μὴ τέρψη κλύων.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- A.** Από το κείμενο που σας δίνεται να μεταφράσετε στο τετράδιό σας τους στίχους **672-680** (Ἀναρχίας δὲ μείζον ... καλοίμεθ' ἄν). Μονάδες 30
- B.** Να γράψετε στο τετράδιό σας τις απαντήσεις των παρακάτω ερωτήσεων:
1. Με βάση τα δεδομένα του πρωτότυπου κειμένου, πώς τοποθετούνται ο Χορός, ο Αἰμόνας και ο "δημότης" απέναντι στο υπέρτατο για τον Κρέοντα αίτημα της πειθαρχίας; Μονάδες 10
 2. Με αφορμή τους στίχους 678-680 να εξηγήσετε γιατί ο Κρέων θεωρεῖ τόσο βαρὺ γι'αυτὸν να ηττηθεῖ ἀπὸ μια γυναίκα; Μονάδες 10
 3. Να συγκρίνετε τη στάση που παίρνει ο Χορός απέναντι στον Κρέοντα:
 - α. στους στίχους 681-682 ἀπὸ το πρωτότυπο και
 - β. στους στίχους 207-216 ἀπὸ το μεταφρασμένο που ακολουθεῖ.

Κείμενο από μετάφραση (στίχοι 207-216)

- (ΚΡ.) Αυτή 'ναι η θέλησή μου· ποτέ δε θα τιμήσω 207
εγώ περισσότερο τους άδικους από τους δίκαιους.
Νεκρό και ζωντανό το ίδιο θα τιμήσω
αυτόν που με της πόλης τα νερά πηγαίνει.
- ΧΟ. Ό,τι σ' αρέσει, Κρέοντα, να κάνεις,
γι' αυτόν που δυστροπεί, γι' αυτόν που πειθαρχεί στην πόλη.
Είναι δικαίωμά σου να κάνεις χρήση νόμου, όπου θες,
για πεθαμένους· ακόμη και για μας τους ζωντανούς.
- ΚΡ. Εγγυητές τώρα να γίνετε των λόγων μου.
- ΧΟ. Βάλε να φορτωθεί το βάρος νεότερος κανείς. 216
- Μονάδες 10
4. Ποιο το περιεχόμενο των παρακάτω όρων που αναφέρονται στο αρχαίο ελληνικό δράμα:
επεισόδια, στάσιμο, μύθος, ήθος, διάνοια.
- Μονάδες 10
5. Να γράψετε δύο ομόρριζα (απλά ή σύνθετα, της αρχαίας ή της νέας ελληνικής γλώσσας) για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις του κειμένου:
ἀναρχίας, ἀναστάτους, τροπάς, κεκλέμμεθα, φύουσιν.
- Μονάδες 10
6. Να γράψετε τον τύπο που σας ζητείται για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
- άνδρός: γενική πληθυντικού
πάντων: δοτική ενικού
ἐκπεσεῖν: απαρέμφατο ενεσώτα στην ίδια φωνή
καλοίμεθα: γ' ενικό πρόσωπο οριστικής παρατατικού στην ίδια φωνή
λέγεις: β' ενικό πρόσωπο προστακτικής αορίστου β' στην ίδια φωνή.
- Μονάδες 10
7. Να αναγνωρίσετε συντακτικώς τις παρακάτω λέξεις:
ἀναστάτους, χρόνῳ, λέγειν (στ. 682), ἀνθρώποις, ὀρθῶς.
- Μονάδες 10

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A.

Μετάφραση στιχ. 672-680

- (στ. 672) Και από την αναρχία δεν υπάρχει μεγαλύτερο κακό
(στ. 673 - 674) αυτή πόλεις καταστρέφει, αυτή αναστατώνει σπίτια, αυτή του συμμαχικού στρατού
(στ. 675) κάνει να σπάει η παράταξη και να τραπεί σε άτακτη φυγή (ο στρατός) αντίθετα, από αυτούς που μένουν σταθεροί στη θέση τους
(στ. 676) τους πολλούς σώζει η πειθαρχία.
(στ. 677) Έτσι πρέπει να υπερασπίζεται κανείς τους νόμους,
(στ. 678) και με κανένα τρόπο δεν πρέπει να νικιέται ένας άντρας από μια γυναίκα
(στ. 679) γιατί είναι προτιμότερο, αν χρειαστεί, να χάσουμε την εξουσία από ένα άντρα,
(στ. 680) και (έτσι) δεν θα χαρακτηριστούμε κατώτεροι από τις γυναίκες.

B.

1.

Στους στίχους 672 - 675 η γνώμη του **Κρέοντα** διεκδικεί απόλυτο κύρος. Οποιαδήποτε μορφή αναρχίας επιφέρει καταστρεπτικά αποτελέσματα σε κάθε μορφή οργανωμένης κοινωνίας. Η απουσία της τάξης, της ισορροπίας και της οργάνωσης συνεπάγεται την αναταραχή, την έριδα, τη σύγκρουση. Η αρμονική συνύπαρξη αναστέλλεται, η συνοχή του κοινωνικού συνόλου διασπάται, οι ηθικές αξίες διαβρώνονται, η τελμάτωση αιχμαλωτίζει την πρόοδο και η καταστροφή, ατομική και συλλογική, καθίσταται μια οδυνηρή πραγματικότητα. Ο αναρχικός, καθώς διαπνέεται από μηδενιστική διάθεση, δεν μπορεί να συμβαδίσει με τους υπόλοιπους συνάνθρωπούς του, αρνείται συμβιβασμούς και ανάγκες, αδιαφορεί για νόμους και θεσμούς, περιφρονεί την εξουσία και τους εκάστοτε ταγούς της και γίνεται φθοροποιό στοιχείο, όταν επιλέγει τη βία ως μορφή διαμαρτυρίας, για να αλλάξει, ό,τι τον ενοχλεί, αγνοώντας μια βασική αρχή, ότι πρώτα γινόμαστε εμείς οι ίδιοι καλύτεροι, πνευματικότεροι, ηθικότεροι, εργατικότεροι και μετά απαιτούμε το ίδιο από το περιβάλλον μας. Ο τρόπος που επιλέγει ο βασιλιάς να αποτυπώσει τις αρνητικές επιπτώσεις της αναρχίας στην ανθρώπινη δράση είναι αξιοσημείωτος. Επανάληψη δεικτικών αντωνυμιών (αὕτη ... ἦδε ... ἦδε), επαναφορά της αντωνυμίας ἦδε, συσσώρευση ρημάτων με περιεχόμενο την έννοια της καταστροφής ὄλλυσιν: διάλυση των πόλεων - κρατών, τίθησιν: αναστάτωση της οικογενειακής ζωής, καταρρήγνυσι: διάσπαση της συνοχής του στρατεύματος που εξαναγκάζει σε φυγή την ώρα της μάχης (σύμμαχον δόρυ : συνεκδοχικά το σύνολο του συμμαχικού στρατεύματος) και ασύνδετη θέση των προτάσεων (δείγμα ρητορικού πάθους). Ο βασιλιάς βέβαια προσεγγίζει το θέμα και εκ του αντιθέτου. Στους στίχους 675 - 676 η πειθαρχία σε αντιδιαστολή με την αναρχία προσφέρει μόνο θετικές συνέπειες στη ζωή του ανθρώπου, καθώς λαοί μονιασμένοι, ευημερούν, οικογένειες με αγάπη, αλληλοσεβασμό και αλληλοκατανόηση, δημιουργούν και προοδεύουν, ενώ στρατιωτικές δυνάμεις με σιδηρά πειθαρχία γίνονται εγγυητές εθνικής ακεραιότητας και αιγίδα απέναντι σε εχθρικές επιβολές. Καταληκτικά, ο Κρέοντας, αφού ανέπτυξε τα επιχειρήματά του, καταλήγει στους στίχους στ. 677 - 678 σε συγκεκριμένο αποτέλεσμα. Εφόσον η πειθαρχία στηρίζει τα θεμέλια της κοινωνίας, της οικογένειας και του στρατού, είναι απαραίτητη υποχρέωση όλων να υπερασπίζονται τους νόμους και να μην αφήνουν τους απείθαρχους παραβάτες (στη συγκεκριμένη περίπτωση την Αντιγόνη) να επιβάλλουν τη δική τους ανατρεπτική βούληση.

Οι **γέροντες** του Χορού αντανακλώντας τον απόηχο του λόγου του Κρέοντα στους στίχους 681 - 682, εκφράζουν δια στόματος κορυφαίου, την επιδοκιμασία τους για τον λόγο του βασιλιά. Οι απόψεις του Κρέοντα συμφωνούν με την εκτίμηση των Θηβαίων γερόντων για την αξία της νομιμοφροσύνης (α' στάσιμο, αντιστροφή β'). Η έγκριση βέβαια δεν είναι απόλυτη, καθώς ο χορός θέτει μια προϋπόθεση : σε περίπτωση που ο χρόνος δεν έχει εξασθενήσει την ευθυκρισία τους αποφαίνονται θετικά υπέρ του βασιλιά. Η στάση του χορού δεν συνιστά πειθάρχηση στην εξουσία, αλλά δουλοφροσύνη και η

έλλειψη της κριτικής αφήνει ασύδοτο το βασιλιά με την ψευδαίσθηση ότι πράττει ορθά. Οι γέροντες Θηβαίοι ενστικτωδώς υποστηρίζουν την παγιωμένη δύναμη του Κρέοντα. Ας μην ξεχνάμε ότι στην πάροδο ο Χορός εξέφρασε τη βαθιά του ανακούφιση για την ήττα και τη φυγή των Αργείων εισβολέων. Είναι επομένως λογικό, ο Χορός να στέκεται αλληλέγγυος στον βασιλιά που η εξουσία του εξασφαλίζει την ευταξία και την ευνομία στη Θήβα. Μετά την ένταση της πολιορκίας και της μάχης ο Χορός δεν επιθυμεί τίποτε άλλο από ειρήνη και ησυχία και εύλογα αντιτίθεται σε οποιονδήποτε (βλέπε Αντιγόνη) έχει την πρόθεση να φέρει την αναστάτωση ή να προκαλέσει καινούριες δυσκολίες στην πόλη. Και στο πρώτο επεισόδιο (στ. 213 - 214), οι γέροντες αποδέχτηκαν – παθητικά και ουδέτερα – το απόλυτο δικαίωμα στον βασιλιά να αποφασίζει για όλους και για όλα.

Ο **Αίμονας** αρχίζει τον απαντητικό μονόλογό του (στ. 683 – 684) με την κλητική προσφώνηση «πάτερ» ελπίζοντας ότι έτσι θα διαμορφώσει την κατάλληλη ατμόσφαιρα για να συγκινήσει το σκληρόκαρδο βασιλιά και ότι θα καταφέρει να αλλάξει την τραγική μοίρα που απειλεί την Αντιγόνη. Τα πρώτα λόγια του φανερώνουν εχέφρονα νέο, που αναγνωρίζει την αξία της φρόνησης που δωρίζουν ως το πολυτιμότερο αγαθό οι θεοί στους ανθρώπους ως έμφυτη ιδιότητα. Αυτοί οι δύο γνωμολογικού περιεχομένου στίχοι υπενθυμίζουν με λεπτότητα στον Κρέοντα ότι θέτει έμμεσα ως βασικό κριτήριο για υπακοή στις γνώμες του πατέρα του την κυριαρχία της ορθοφροσύνης στις αποφάσεις και στις επιλογές του, προκειμένου να προπαρασκευάσει την αντίκρουση της πατρικής γνώμης, έτσι που να μην χαρακτηρίσει ο βασιλιάς τα όσα θα αναφέρει στη συνέχεια ως απρεπή έλεγχο. Έπειτα, στους στίχους 685 – 686, όπως προηγουμένως ο χορός, έτσι και ο Αίμονας φαίνεται να επιδοκιμάζει τα επιχειρήματα του πατέρα του και δηλώνει με συναινετική διάθεση ότι δεν μπορεί να φέρει αντίρρηση στα λόγια του. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό το σχήμα της παράλλαξης με εναλλαγή της δυνητικής και ευχετικής ευκτικής (*ἄν δυναίμην ... ἐπισταίμην*), που αποδίδει εύγλωττα τον διακριτικό σκεπτικισμό για τις αποφάσεις του Κρέοντα και την υπό προϋποθέσεις υπακοή στον βασιλιά – πατέρα. Το γενικότερο πνεύμα του λόγου του γιου, αν εξαιρέσουμε την έμμεση αμφισβήτηση που λανθάνει στους τέσσερις πρώτους στίχους, είναι ότι ο Κρέοντας έχει δίκιο όταν αναφέρεται στην υπακοή που οφείλουν τα παιδιά στους γονείς και στην πειθαρχία που επιβάλλεται να επιδεικνύουν οι αρχόμενοι στους άρχοντες. Εξάλλου, μετά την αρχική φαινομενική ηπιότητα και επιδοκιμασία, ο Αίμονας θα αποτολμήσει κάτι που δεν τόλμησε να πράξει ο χορός, να διαφοροποιηθεί έναντι των απόψεων του πατέρα του διατυπώνοντας την άποψη ότι είναι δυνατόν να έχει και άλλος - εκτός του πατέρα του - κάποια ορθή γνώμη.

Στο απολυταρχικό καθεστώς του Κρέοντα, η επιθυμία του βασιλιά είναι νόμος και η διαταγή του κανόνας απαράβατος για τους **δημότες** της Θήβας. Η καταπίεση των πολιτών και το απηνές πρόσωπο της εξουσίας που έχει αποκαλύψει ο αρχικά «λαοπρόβλητος» και «φιλόδημος» Κρέοντας αποτρέπει τον ελεύθερο διάλογο, εμποδίζει την άσκηση της κριτικής στις αποφάσεις και στις πράξεις του τυράννου και επιτρέπει μόνο την παράνομη και κουφοέζουσα διαμαρτυρία. Εξάλλου, έχει γίνει πλέον αντιληπτό στους Θηβαίους πολίτες ότι η συμμόρφωση με την αυθαίρετη και αυταρχική διακυβέρνηση του Κρέοντα είναι ο μόνος τρόπος, για να απαλλαγούν από βάσανα και δυστυχίες και να αποφύγουν τις τιμωρίες που θα επιβληθούν για την οποιαδήποτε διαφοροποίηση και διαφωνία τους με το βασιλιά. Ο Κρέοντας έχει δείξει μέχρι στιγμής ότι δεν δυσαρεστείται απλώς από τις αντίθετες απόψεις, γι' αυτό και ο Αίμονας γίνεται αυτόκλητος αγγελιοφόρος της κοινής γνώμης ανακοινώνοντας στον πατέρα του τα όσα λέγονται κρυφά (υπό σκότου) από τους πολίτες σε βάρος της απόφασής του να καταδικάσει σε θάνατο την Αντιγόνη. Η στάση του Κρέοντα έχει προκαλέσει τη δυσaréσκεια των πολιτών, όμως ο φόβος που εμπνέει η βία και η τρομοκρατία της εξουσίας του βασιλιά φιμώνει την ελευθερία του λόγου και εμποδίζει την φανερή αντίδραση.

2.

Σε προηγούμενη σκηνή (στ. 484 – 485) παρακολουθήσαμε την προσπάθεια του Κρέοντα να αποδείξει ότι δεν πρέπει να υποχωρήσει και να ταπεινωθεί η εξουσία του απέναντι στην Αντιγόνη και στις ιδέες της, γιατί ο ίδιος είναι άντρας και βασιλιάς, ενώ αυτή είναι γυναίκα. Δεν εξέταζε αν είναι ορθές ή όχι οι απόψεις της ανιψιάς του, αφού το μόνο που τον ενδιέφερε είναι η διασφάλιση του κύρους της εξουσίας του, που θα πραγματοποιηθεί με την τιμωρία της Αντιγόνης και θα διασαλευτεί με την ατιμωρησία της. Γενικότερα, ο Κρέοντας που ήταν βέβαιος ότι μόνο άντρες θα μπορούσαν να τον παρακούσουν (στ. 289 - 294) έχει εκπέσει σε μια γελοία θέση μόνο και μόνο διότι αντιπαράκειται σε μια κοπέλα.

Στους συγκεκριμένους στίχους 678-680 διαφαίνεται ο ίδιος χαρακτήρας. Αφού έχει εκθέσει την αξία της πειθαρχίας, χάνει το κύρος του, όταν ο Κρέοντας αντιμετωπίζει άδικα την Αντιγόνη ως αναρχική καταλύτρια της έννομης τάξης. Η ηρωίδα δεν υπήρξε ποτέ από ηθική και θρησκευτική άποψη παραβάτης των νόμων. Ακόμη μία φορά γίνεται αντιληπτό στους θεατές ότι ο ανδρικός εγωισμός και η τυραννική ματαιοδοξία του Κρέοντα δεν του επιτρέπουν να δεχτεί την αφήφιση των εντολών του από μια γυναίκα.

Ο Κρέοντας διατείνεται ότι είναι προτιμότερο να εκθρονιστεί από άνδρα παρά να χάσει το θρόνο του από μια γυναίκα και έτσι να φανεί κατώτερος από το αντίθετο φύλο. Οι ιδέες του Κρέοντα για την υπεροχή του άνδρα έναντι της γυναίκας είναι απόλυτα σύμφωνες με το πνεύμα της εποχής. Στην πραγματικότητα όμως η εξουσία και η δύναμη στρέφονται εναντίον μιας αδύναμης και ανυπεράσπιστης κοπέλας. Δεν συγκρούεται πλέον η ηθική ποιότητα των αρχών του βασιλιά και της Αντιγόνης, αλλά το φύλο τους. Αυτή η μετάθεση της διαφοράς από την κοσμοθεωρία στο επίπεδο της πάλης των δύο φύλων είναι άδικη. Η Αντιγόνη ποτέ δεν διανοήθηκε να αμφισβητήσει την ανδρική πρωτοκαθεδρία, ούτε φυσικά έδειξε να εποφθαλμιά το θρόνο του θείου της. Η συναισθηματική φόρτιση του Κρέοντα, η φαιδρότητα και το επιπόλαιο περιεχόμενο των καταληκτικών στίχων του μονολόγου του αναιρούν τη σοβαρότητα των ορθών απόψεων του βασιλιά για τις ευεργετικές συνέπειες της νομιμοφροσύνης. Συναισθανόμενος απειλή εκ μέρους της Αντιγόνης και της Ισμήνης κατά του θρόνου του (*ἐκπεσεῖν*) διαβλέπει παντού συνωμοσίες. Η εικόνα της Αντιγόνης που τον αμφισβήτησε και καταρράκωσε το κύρος της εξουσίας του ερεθίζει τα νεύρα του Κρέοντα και αποπροσανατολίζει τον ενδιάθετο λόγο του.

3.

Αναπόσπαστο στοιχείο του αρχαίου δράματος, αποτελεί η παρουσία του χορού, ενός ομίλου 15 προσώπων που ταυτόχρονα με το τραγούδι χόρευε μ' έναν εκφραστικό και μιμητικό τρόπο. Σ' ένα καλλιτεχνικό δρώμενο κατεξοχήν σύνθετο η αρμονική και οργανική συμμετοχή του χορού κρινόταν απαραίτητη. Έγραψε για το χορό ο Κάρολος Κουν: "πρωταρχικός παράγοντας του αρχαίου θεάτρου θα είναι πάντοτε ο χορός νοηματικά και λεκτικά, ποιητικά και μουσικά κινησιακά και πλαστικά ο χορός διαμορφώνει το κλίμα του έργου, φωτίζει τους ήρωες και προβάλλει με το πάθος του ποιητή".

Στην τραγωδία του Σοφοκλή "Αντιγόνη" το χορό αποτελούν 15 Θηβαίοι γέροντες ευγενικής καταγωγής που κατά κάποιο τρόπο αποτελούν ένα συμβούλιο του νεόκοπου βασιλιά της πόλης, Κρέοντα. Σε γενικές γραμμές στα περισσότερα σημεία της τραγωδίας ο χορός συμφωνεί με τις ενέργειες και τις αποφάσεις του Κρέοντα, στηρίζει το βασιλιά και επιδοκιμάζει τα λόγια του. Έτσι και στους στίχους 681-682 ο χορός με την παρέμβασή του επικροτεί την τοποθέτηση του Κρέοντα σχετικά με τις καταστρεπτικές συνέπειες της αναρχίας. Ωστόσο θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι η υποθετική πρόταση " *εἰ μὴ τῷ χρόνῳ κεκλέμμεθα* " (στιχ. 681) φανερώνει μια επιφυλακτικότητα από την πλευρά των γερόντων. Ο χορός δεν εκφράζει φανερά κάποια αντίθεση αλλά το διατυπώνει με τρόπο υποθετικό.

Στους στίχους 207-210 ο Κρέοντας ανακεφαλαιώνει τις αρχές του. Έχει προηγηθεί η προσπάθειά του να κερδίσει την αφοσίωση των γερόντων του χορού, η εκτενής αναφορά στις προγραμματικές δηλώσεις και στην παρουσίαση της πολιτικής του φιλοσοφίας και τέλος η κοινοποίηση της διαταγής του για τον Ετεοκλή και τον Πολυνείκη.

Ο χορός σε όλα αυτά απαντά: " *Ὅ,τι σ' ἀρέσει Κρέοντα να κάνεις ... και για μας τους ζωντανούς*". Η έκφρασή του αυτή λειτουργεί διττά, καταρχήν ως έκφραση

απόλυτης υποταγής και σεβασμού που αγγίζει τα όρια της δουλικότητας, όταν αναγνωρίζει στον Κρέοντα το δικαίωμα να νομοθετεί για νεκρούς και ζωντανούς, αλλά και ως έκφραση που στο βάθος της υπάρχει διαφύλαξη πλήρους αποδοχής. Θα μπορούσαμε λοιπόν να μιλήσουμε για μια ψυχρή υποδοχή του "κηρύγματος" από το χορό. Στη συνέχεια (στιχ. 215) ο Κρέοντας ζητά την ηθική υποστήριξη των γέροντων για την εκτέλεση της διαταγής του, με τρόπο όμως που παρανοείται από τους γέροντες, οι οποίοι νομίζουν ότι πρέπει να αναλάβουν προσωπικά την υπόθεση της διαταγής, τη φύλαξη του νεκρού. Ο χορός λοιπόν διατηρεί κι εδώ (στιχ. 216) την επιφυλακτικότητά του κι έμμεσα αρνείται να λάβει μέρος στα σχέδια του βασιλιά.

Συμπερασματικά λοιπόν θα λέγαμε ότι και στα δύο αποσπάσματα ο χορός παρουσιάζεται νομοταγής και πειθαρχικός απέναντι στις διακηρύξεις του βασιλιά, δεν παύει όμως να κρατά και μια μικρή απόσταση από αυτές και να διατηρεί ορισμένες επιφυλάξεις πράγμα που προετοιμάζει το θεατή για τη μετέπειτα μεταστροφή του μέσα στην τραγωδία.

4.

Επεισόδια: Ανήκουν στο επικό μέρος της τραγωδίας στα κατά ποσόν μέρη. Παρεμβάλλονται μεταξύ των χορικών, αντιστοιχούν με τις σημερινές πράξεις. Ο ρόλος τους είναι σημαντικός γιατί αυτά αναπτύσσουν και προωθούν τη σκηνική δράση μέσα από τις συγκρούσεις των προσώπων.

Στάσιμο: Ανήκει στο λυρικό μέρος της τραγωδίας στα κατά ποσόν μέρη. Τα τραγουδούσε ο χορός, όταν πια είχε λάβει τη θέση του (στάσιον) στην ορχήστρα και τα συνόδευε με χορευτικές κινήσεις.

Μύθος: Ανήκει στα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας. Αποτελεί τη ψυχή της τραγωδίας και σημαίνει την υπόθεση του έργου, το σενάριο. Τα θέματα των τραγικών μύθων τα αντλούσαν οι ποιητές κυρίως από τη μυθολογία αλλά και από την ιστορία. Οι τρεις μεγάλοι μυθικοί κύκλοι -Θηβαϊκός - Αργοναυτικός - Τρωικός- έδιναν θέματα για να σχεδιάζουν οι ποιητές την τραγική δράση.

Ήθος: Ανήκει στα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας. Δηλώνει τον χαρακτήρα του τραγικού ήρωα, το ψυχικό κόσμο, τις σκέψεις και τον τρόπο που αντιδρά σε κάθε περίπτωση.

Διάνοια: Ανήκει στα κατά ποιόν μέρη της τραγωδίας. Την αποτελούν οι ιδέες που διατυπώνουν τα πρόσωπα της τραγωδίας για τον κόσμο και τη ζωή καθώς και τα επιχειρήματα με τα οποία τις υποστηρίζουν.

5.

ἀναρχίας: αναρχικός, αρχή
ἀναστάτους: κατάσταση, αποστάτης
τροπάς: ανατρεπτικός, προτροπή
κεκλέμμεθα: κλέψιμο, υποκλοπή
φύουσιν: φύση, έμφυτος

6.

ἄνδρός: ἄνδρῶν
πάντων: παντί
ἐκπεσεῖν: ἐκπίπτειν
καλοίμεθα: ἐκαλείτο
λέγεις: εἶπέ

7.

ἀναστάτους: κατηγορούμενο στο οἶκος μέσω του ρήματος τίθησιν
χρόνω: δοτική αιτίας στο ρήμα κεκλέμμεθα
λέγειν: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στο ρήμα δοκεῖς
ἄνθρώποις: έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα φύουσιν
ὀρθῶς: επιρρ. προσδιορισμός του τρόπου στο μη λέγεις